

Kierunki informatyzacji postępowania cywilnego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r.

► prof. dr hab. *Jacek Gołaczyński*¹
 ► dr *Anna Zalesińska*²

Artykuł dotyczy informatyzacji postępowania cywilnego, po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzonej ustawą z 4.7.2019 r.³ Obejmuje swoim zakresem jedynie zmiany w zakresie wdrożenia elektronicznej komunikacji pomiędzy stronami a sądem (elektroniczne biuro podawcze), w ten sposób, że rezygnuje z oznaczenia daty wprowadzenia takiej funkcjonalności. Zmianie uległy zasady odnoszące się do dostępu do protokołu elektronicznego oraz informacji o sprawie z art. 9 KPC. Wprowadza możliwość wzajemnych doręczeń pomiędzy pełnomocnikami będącymi adwokatami, radcami prawnymi i rzecznikami patentowymi za pośrednictwem poczty elektronicznej, jeżeli złożą sądowi zgodne oświadczenia odpowiedniej treści i podadzą do wiadomości sądu używane do tego dane kontaktowe, w szczególności adres poczty elektronicznej. W końcu ustawodawca wprowadził w elektronicznym postępowaniu upominawczą zasadę niekontynuacji. Po wniesionym sprzeciwie od nakazu zapłaty przez pozwanego, czy w sytuacji, gdy sąd ocenił brak podstaw do wydania nakazu zapłaty postępowanie zostanie umorzone.

Wprowadzenie

Środowiska prawnicze z ogromnym zainteresowaniem i nadzieją przyjęły w 2015 r. nowelizację KPC⁴ w zakresie, w jakim wprowadzała ona elektroniczną wymianę informacji z sądami powszechnymi. Dnia 8.9.2016 r. weszły w życie przepisy, które umożliwić miały – przynajmniej w teorii – szeroką komunikację elektroniczną w postępowaniu cywilnym. Zaletą miało być uproszczenie i przyspieszenie obiegu korespondencji poprzez doręczenia elektroniczne w miejsce doręczeń realizowanych tradycyjnie. Inicjacja postępowania i składanie dalszych pism

procesowych miały być również możliwe przy wykorzystaniu środków umożliwiających komunikację na odległość. W zamyśle ustawodawcy regulacje te miały przez jakiś czas pozostać jedynie potencjalną drogą komunikacji z sądem do czasu przeprowadzenia pilotażu – na co resort sprawiedliwości miał 3 lata. ZmKPCU15 zostały co prawda stworzone podstawy prawne dla pełnej dwustronnej komunikacji obywateli (przedsiębiorców) z sądem wyłącznie drogą elektroniczną, jednak brak było systemu teleinformatycznego, który pozwoliłby na urzeczywistnienie takiej formy komunikacji z sądem. Ustawodawca w przepisach przejściowych i końcowych ustanowił **trzyletni okres przejściowy**. Zgodnie z art. 20 ZmKPCU15, w okresie 3 lat od wejścia w życie tej ustawy, dokonanie wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe oraz dalsze wnoszenie tych pism za pośrednictwem tego systemu miało być dopuszczalne, jeżeli ze względów technicznych leżących po stronie sądu, było to możliwe. W tym okresie miał powstać system teleinformatyczny, który urzeczywistniłby założenia nowelizacji z 2015 r. Dopiero 8.9.2019 r. sądy powszechne miały zostać zobligowane do przyjmowania pism procesowych w postaci elektronicznej wraz z załącznikami, do realizacji doręczeń elektronicznych, a także do zapewnienia dostępu do akt elektronicznych w postępowaniu cywilnym drogą elektroniczną za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego sądy i postępowania sądowe. Niestety **ani w okresie przejściowym**, kiedy miał się odbyć pilotaż w wybranych sądach, **ani 8.9.2019 r. w żadnym sądzie nie został uruchomiony system potocznie zwany Elektronicznym Biurem Podawczym**⁵. Okres ten został zmarnowany, a w sądach powszechnych nadal, co do zasady, jedyną drogą komunikacji pozostaje komunikacja na papierze⁶ ze wszystkimi swoimi ograniczeniami związanymi z obsługą procesu obiegu dokumentacji⁷. ZmKPCU19 potwierdziła jedynie zauważalną zmianę podejścia ustawodawcy do informatyzacji polskich sądów. W miejsce kompleksowych regulacji, które zapewniłyby stworzenie spójnych i jednorodnych mechanizmów, tworzone są wyspowe rozwiązania, jak System Losowania Spraw Sądowych, czy też Rejestr Sprawców Przystępstw na Tle Seksualnym. ZmKPCU19 zmodyfikowała jednak liczne przepisy KPC, które pozostają w ścisłym związku z informatyzacją postępowania cywilnego.

¹ Autor jest kierownikiem Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

² Autorka jest adiunktem Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

³ Ustawa z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2019 r. poz. 1469 ze zm.; dalej jako: ZmKPCU19.

⁴ Ustawa z 10.7.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r. poz. 1311 ze zm.; dalej jako: ZmKPCU15.

⁵ Pod pojęciem Elektronicznego Biura Podawczego (EBP) należy rozumieć kompletne rozwiązanie umożliwiające wnoszenie pism procesowych drogą elektroniczną i dokonywania doręczeń elektronicznych także w „tradycyjnych” postępowaniach cywilnych.

⁶ Z nielicznymi wyjątkami, takimi jak Elektroniczne Postępowanie Upominawcze, Elektroniczne Postępowanie Wieczystoksięgowe oraz częściowo postępowanie rejestrowe i egzekucyjne.

⁷ Istotną wartością dodaną dla papierowego obiegu dokumentów było jednak zakończenie w 2014 r. wdrożenia Elektronicznego Potwierdzenia Odbioru (EPO), co znacznie skróciło obieg informacji w zakresie skuteczności doręczenia i zredukowało ryzyko zagubienia tzw. „zwrotki”. Podstawowym założeniem systemu EPO jest zastąpienie tradycyjnego papierowego formularza zwrotnego potwierdzenia odbioru formularzem elektronicznym.

Przyszłość Elektronicznego Biura Podawczego w kontekście nowego art. 125 § 2^{1a} KPC

Możliwość złożenia oświadczenia o wyborze wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego została wprowadzona do KPC nowelizacją z 2015 r. Jak już wspomniano, w ustawie nowelizującej znajdował się przepis dający trzyletni okres przejściowy na przeprowadzenie pilotażu i budowę docelowego systemu. System nie został wdrożony, a termin mijał z upływem 8.9.2019 r. Zrodziło to konieczność ingerencji ustawodawcy. Artykuł 20 ZmKPCU15 został uchylony. W jego miejsce został wprowadzony nowy przepis do części ogólnej KPC. Przepis art. 125 § 2^{1a} KPC w brzmieniu nadanym ZmKPCU19 różni się od treści przywołanego powyżej przepisu przejściowego. Nie zawiera on żadnego ograniczenia czasowego, co oznacza, że aktualnie obowiązujące przepisy nie wyznaczają żadnego terminu na utworzenie i wdrożenie tzw. Elektronicznego Biura Podawczego. Przepis posługuje się sformułowaniem, że: „dokonanie wyboru wnoszenia pism procesowych (...) oraz dalsze wnoszenie pism procesowych” jest dopuszczalne, jeżeli z przyczyn technicznych leżących po stronie sądu, jest to możliwe. Należy to rozumieć w ten sposób, że jeżeli względy techniczne pozwalają na obsłużenie jednego typu lub kategorii spraw, to tylko w tym zakresie w danym sądzie odbywa się komunikacja drogą elektroniczną. Oznacza to, że treść art. 125 § 2^{1a} KPC umożliwi wnoszenie pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego dla wybranego typu spraw w wybranych sądach. Możliwe jest zatem systematyczne uruchamianie usług świadczonych drogą elektroniczną przez sądy dla obywateli. Idąc dalej należy przyjąć, że w oparciu o art. 125 § 2^{1a} KPC możliwe jest również złożenie określonego pisma procesowego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowania sądowe przy założeniu, że w pozostałym zakresie postępowanie toczy się będzie dalej „na papierze”⁸. Wszystko uzależnione jest od możliwości technicznych istniejących w danym sądzie, w danej kategorii spraw lub w zakresie danej czynności procesowej. W konsekwencji tylko wybrany fragment komunikacji z sądem może odbywać się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, czego przykładem jest wniosek składany elektronicznie za pośrednictwem Portalu Informacyjnego Sądów Powszechnych o przeprowadzenie tzw. rozprawy odmiejscowionej⁹ w trybie art. 151 § 2 KPC. Z końcem 2018 r.

⁸ M. Uliasz [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, pod red. J. Gólczyńskiego, D. Szostka, Warszawa 2019, s. 74.

⁹ W polskiej procedurze cywilnej istnieje możliwość uczestniczenia stron i uczestników postępowania w rozprawie przy wykorzystaniu wideokonferencji. Osoby te mogą przebywać lokalizacyjnie w różnych budynkach sądu. W doktrynie taki rodzaj prowadzenia posiedzenia sądowego nazywany jest rozprawą odmiejscowioną. Zgodnie z art. 151 § 2 KPC, możliwe jest zarządzanie odbycia posiedzenia jawnego za pomocą urządzeń technicznych umożliwiających jego przeprowadzenie na odległość. W takim przypadku uczestnicy postępowania mogą brać udział w posiedzeniu przebywając fizycznie w innym miejscu i dokonywać tam czynności procesowych. Celem tej zmiany było zrationalizowanie i obniżenie kosztów stawiennictwa uczestników postępowania na posiedzeniach jawnych. Art. 151 § 2 KPC nawiązuje do normy art. 235 § 2 KPC przewidującej przeprowadzenie dowodu na odległość. Przebieg czynności procesowych jest transmitowany w czasie rzeczywistym do miejsca pobytu uczestników postępowania oraz do sądu prowadzącego postępowanie. Miejsce, w którym uczestnicy mogą brać udział w posiedzeniu jawnym, powinno znajdować się w budynku innego sądu.

została uruchomiona w ramach Portalu Informacyjnego pierwsza usługa Elektronicznego Biura Podawczego, która umożliwi skuteczne złożenie drogą elektroniczną pisma procesowego w sprawie. Wniosek taki musi być jednak podpisany zgodnie z art. 126 § 5 KPC, tzn. kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym. Odpowiedź na wniosek przesyłana jest wnioskodawcy wyłącznie drogą elektroniczną. Złożenie takiego wniosku jest możliwe, bowiem istnieją ku temu odpowiednie rozwiązania techniczne. W pozostałym zakresie w sprawie komunikacji z sądem odbywa się „na papierze”. Dzięki elastycznemu sformułowaniu – co należy uznać za słuszne – art. 125 § 2^{1a} KPC umożliwi w przyszłości ewolucyjne i systematyczne poszerzanie zakresu komunikacji elektronicznej w kierunku efektywnego usprawnienia postępowania. Przy czym ewolucyjność nie powinna powodować dla sądów nowych, dodatkowych, kosztochłonnych i czasochłonnych obowiązków, które mogłyby się pojawić z koniecznością obsłużenia całości postępowania wyłącznie w postaci elektronicznej z uwagi na proces skanowania i drukowania, gdyby konieczne było za wszelką cenę zachowanie hybrydowości¹⁰. Zatem ustawodawca powinien rozsądnie dobierać zakres czynności procesowych lub kategorie spraw, które dokonane mogą być w postaci elektronicznej.

Doręczenia elektroniczne

Prace nad Elektronicznym Biurem Podawczym zostały wstrzymane i w najbliższym czasie raczej nie można się spodziewać systematycznego poszerzania zakresu dwustronnej komunikacji drogą elektroniczną. W przypadku składania pism procesowych pojawia się istotny problem logistyczny związany z koniecznością digitalizacji pism wpływających na papierze lub z drukiem pism utrwalonych w formie elektronicznej celem realizacji doręczenia osobom, które komunikują się z sądem w sposób tradycyjny. Dlatego też ustawodawca przeniósł akcent na kierunek komunikacji na linię sąd–obywatel, która generuje zdecydowanie mniejsze koszty wdrożenia i daje mierzalne efekty w krótkim okresie od uruchomienia¹¹. Dotychczasowe

lizowanie i obniżenie kosztów stawiennictwa uczestników postępowania na posiedzeniach jawnych. Art. 151 § 2 KPC nawiązuje do normy art. 235 § 2 KPC przewidującej przeprowadzenie dowodu na odległość. Przebieg czynności procesowych jest transmitowany w czasie rzeczywistym do miejsca pobytu uczestników postępowania oraz do sądu prowadzącego postępowanie. Miejsce, w którym uczestnicy mogą brać udział w posiedzeniu jawnym, powinno znajdować się w budynku innego sądu.

¹⁰ M. Uliasz [w:] Kodeks..., pod red. J. Gólczyńskiego, D. Szostka, op. cit., s. 74.

¹¹ Koszty generowane są głównie na etapie budowy i wdrożenia systemu. Sam koszt jednostkowy doręczenia generuje już później stosunkowo nieduże obciążenie w porównaniu z doręczeniem tradycyjnym. Nie chodzi tu wyłącznie o koszt doręczenia w rozumieniu dosłownym (fizyczny druk i obsługa procesu), ale o koszt związany z realizacją skutecznego doręczenia, do czego należy doliczyć koszt opóźnienia w rozpoznaniu sprawy z uwagi na oczekiwanie na zwrot informacji o skuteczności lub nie doręczenia, koszt odroczonej sprawy z uwagi na brak informacji o doręczeniu lub z uwagi na wadliwe doręczenie, koszt powtórnego doręczenia, koszt doręczenia za pośrednictwem komornika, etc. W tym kontekście prawidłowo obsłużony proces doręczenia elektronicznego, adresowany do wybranych interesariuszy, przy-